

ДО 60-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ АКАДЕМІКА МИКОЛИ ПЕТРОВИЧА ГОНЧАРОВА

2 січня 2019 р. виповнилося 60 років Миколі Петровичу Гончарову, видатному генетику, тритикологу, історичу науки, члену редакційної колегії журналу «Генетичні ресурси рослин».

М. П. Гончаров народився 2 січня 1959 р. у м. Тулун Іркутської області. Його батько Петро Лазаревич Гончаров і мати Антоніна Василівна – відомі вчені в галузі селекції та насінництва кормових культур, інтенсифікації землеробства, доктори с.-г. наук; батько був віце-президентом Всесоюзної академії с.-г. наук ім. В. І. Леніна (ВАСГНІЛ), головою президії Сибірського відділення (СВ) ВАСГНІЛ, мати – член-кореспондент Російської академії наук (РАН).

У 1981 р. Микола Петрович закінчив біологічне відділення факультету природничих наук Новосибірського державного університету. З 1981 р., з перервою на аспірантуру, працює в Інституті

цитології і генетики СВ РАН (Новосибірськ): стажист-дослідник, молодший, старший науковий співробітник, завідувач сектором генетики пшениць, з 2017 року – головний науковий співробітник. З 2014 р. одночасно завідує кафедрою селекції, генетики та лісівництва Новосибірського державного аграрного університету.

У 1986 р., закінчивши аспірантуру у Всесоюзному НДІ рослинництва ім. М. І. Вавилова під керівництвом видатного вченого А. Ф. Мережка, захистив кандидатську дисертацію за темою: «Генетичний контроль фотоперіодичної реакції у м'якої ярої пшениці у зв'язку з селекцією на скоростиглість». У 2001 р. захистив докторську дисертацію за темою: «Порівняльна генетика пшениць та їх родичів».

З 2010 р. – член-кореспондент Російської академії сільськогосподарських наук (РАСГН), з 2014 р. – член-кореспондент РАН, з 2016 р. – академік РАН по відділенню сільськогосподарських наук. М. П. Гончаров вніс вагомий внесок у спеціальну та порівняльну генетику пшениць і їх родичів, розробку методичних основ селекції рослин, історію генетики та селекції рослин. На основі молекулярно-біологічних і порівняльно-генетичних досліджень ним розроблена оригінальна класифікація роду *Triticum* L., що включає в себе як природні, так і штучно створені види пшениць. Він вивчив молекулярні механізми контролю ознак, що обумовили доместикацію пшениць і їх родичів. Проведено скринінг і генетичний аналіз диплоїдних видів пшениці і егілопсу з метою створення ознакових і генетичних колекцій і як модельних об'єктів для розробки методології селекції. Виконано оригінальні локалізації і картування генів у ди-, тетра- і гексаплоїдних пшениць. Створено перспективний для селекції матеріал з генами, інтрогресованими від споріднених культурної пшениці видів і родів. Дослідження М. П. Гончарова в галузі генетики типу і швидкості розвитку у тетраплоїдних пшениць і диких диплоїдних родичів пшениці, роботи з генографії генів *Vrn*, у видів пшениці з метою створення високоадаптивних сортів нового покоління є піонерськими.

Учений взяв участь в експедиційних роботах в Азербайджані (1981 – 1982 рр.), Нагірному Карабаху (1986 р.), Туркменістані (1991 – 1992 рр.); у семи міжнародних експедиціях зі збору й оцінки місцевого сортименту диких пшениць і їх родичів у центрах походження культивованих рослин і за маршрутами експедицій М. І. Вавилова: Памір

(Гірсько-Бадахшанська АО Республіки Таджикистан, 2010 р.); Головний Тавр (Республіка Туреччина, 2011 р.), Галилея, Ізраїльське нагір'я і Антіліван (Ізраїль, 2012 р.), Ефіопія (2012 р.), Кавказьке нагір'я (Вірменія, 2013 р.), Турецький Курдистан (2014 р.), Азербайджан (2015 р.), Грузію (2015 р.). Бере активну участь у створенні Національного банку для збереження гермоплазми рослин у вічній мерзлоті (Якутськ, РФ).

Творчий доробок М. П. Гончарова складає 285 наукових праць, зокрема 14 монографій. Ним опубліковані фундаментальні праці з наукової спадщини І. П. Бородіна, М. І. Вавілова, Р. Е. Регеля, П. М. Жуковського та ін., історії низки галузей сільськогосподарських наук. Він є членом редакційної ради видань «Історико-біологічні дослідження» і «Праці з прикладної ботаніки, генетики та селекції» (С-Петербург, РФ), редколегій журналів «Генетичні ресурси рослин», «Селекція і насінництво» (м. Харків, Україна), «Proceeding of the Latvian academy of sciences. Section B: Natural, exact and applied sciences» (м. Рига, Латвія), «Вісник Новосибірського державного аграрного університету», «Сибірський вісник с.-г. науки» (Новосибірськ, РФ) та ін.

З 2014 р. М. П. Гончаров займає керівні посади в Сибірському відділенні РАСГН, пізніше РАН, з 2005 р. – у Сибірському федеральному науковому центрі агробіотехнологій РАН. З 2014 р. є членом Центральної ради і з 2007 р. – керівником секції селекції і генетики рослин Вавиловського товариства генетиків і селекціонерів. Член експертної комісії РАСГН з присудження премії ім. академіка П. П. Лук'яненка (2010-2013 рр.). Удостоєний Пам'ятної медалі СО РАН, премії ім. академіка М. А. Лісавенко СВ РАСГН.

Колектив Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН, Національного центру генетичних ресурсів рослин України, редакція наукового журналу «Генетичні ресурси рослин» щиро вітають добробуту, нових творчих досягнень. Сподіваємось на подальшу плідну співпрацю.

Основні наукові праці

Устьянцев К. В., Гончаров Н. П. Гомология генов, контролирующих архитектуру вегетативных и генеративных органов ячменя и риса, и их использование для расширения биоразнообразия и в селекции пшеницы. *Генетика* 2019. 55 (5) С. 506–515.

Гончаров Н. П., Ватанабе Н. Генетический контроль отсутствия воскового налета на растениях пшеницы. *Генетика*, 54 (11) 2018. С. 1257–1262.

Гончаров Н. П. Николай Иванович Вавилов. Изд. 2-е, испр. и доп. Академическое издательство «Гео», 2017. 467 с.

Федотова А. А., Гончаров Н. П. Бюро по прикладной ботанике в годы Первой мировой войны: сборник документов. СПб: Нестор-История, 2014. 268 с.

Гончаров Н. П. Доместикация растений. Вавиловский журнал генетики и селекции, 2013, Том 17, № 4/2. С. 884–899.

Гончаров Н. П., Вишнякова М. А., Котёлкина И. В., Лассан Т. К. Георгий Дмитриевич Карпеченко. 3-е изд. испр. и доп. Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2013. 254 с.

Гончаров Н. П. Сравнительная генетика пшениц и их сородичей. 2-е изд. испр. и дополн. Новосибирск: Академическое издательство «Гео», 2012. 523 с.

Гончаров Н. П. Гончаров П. Л. Методические основы селекции растений. Изд 2-е, испр. и доп. Новосибирск: Академическое издательство «Гео», 2009. 427 с.

Гончаров Н. П. Первые заведующие Бюро по прикладной ботанике и организаторы Госсортсети. Новосибирск: Академическое издательство «Гео», 2009. 211 с.

Goncharov N. P., Golovkina K. A., Kilian B., Glushkov S., Blinov A., Shumny V.K. Evolutionary history of wheats - the main cereal of mankind. In: N. Dobretsov et al. (eds.), *Biosphere Origin and Evolution*. Springer 2008. P. 407–419.

Гончаров Н. П., Шумный В. К. От сохранения генетических коллекций к созданию национальной системы хранения генофондов растений в вечной мерзлоте. *Вестник ВОГиС*, 2008, Том 12, № 4. С. 509–523.